

Selvopplevd industrihistorie

Det er over sytti år siden Henny Myrlund begynte i den ordinære produksjonen på Ingvald Hvedings hermetikfabrikk, altså på 1930-tallet. Hun forteller om travle dager og stor aktivitet.

Tekst: Svein Hågenen og Unni Skoglund

Mange ungdommer fra fjorden hadde sin arbeidsplass her. Å være så heldig å få pengelønnet arbeid på den tida var ikke alle forunt.

Henny husker også tiden før fabrikk ble bygd.

– Jeg var 12 år den gangen. Ryktene gikk om at Ingvald (Hveding) tenkte på å skape næring på plassen. Han hadde kommet tilbake etter å ha gått på Folkehøyskole på Trondenes. Han skaffet seg en sykkel og syklet avsted for å lære om fabrikkdrift. Han kom seg helt til Tyskland, forteller Henny.

Tilbake i Skrovkjosen startet arbeidet med byggingen. Først av kraftverket som skulle gi elektrisitet til fabrikk og lys til husene omkring.

Håndmakt

– Det var litt av et arbeid. Det var håndmakt som gjaldt. Dette var lenge før Egen kom, så de digre rørene ble båret oppover Skjellesvikelva, helt opp til vannet.

Arbeidet med å bygge fabrikk ble gjort av Ingvald selv og andre Tysfjæringer. Mange ville være med på utviklinga og eie en bit av fabrikk, men penger til aksje hadde de færreste. Ingvald hadde heller ikke mye penger, så løsningen var at de som jobbet med å føre opp fabrikk fikk betalt i aksjer.

– De gikk i gang og broyt seg på nedtjura, og fabrikkbygg ble det. Jeg husker broren min jobbet med bygging av fabrikk hver kveld. Harald Breivik var elektriker og koblet strømmen til fabrikk. I tillegg fikk vi som bodde på gårdene rundt elektrisk lys installert, minnes Henny.

Vi står i det som kalles storrommet på

fabrikken. Her var det produksjonslokale. Her ble kjøtt og fisk malt, til henholdsvis kjøtt- og fiskekaker. Henny viser oss den såkalte banka, en slags kvern. Kvasse kniver roterte i kverna. Det gjaldt å passe fingrene. Det ble rørt etter med ei treause etter hvert som kverna malte.

Dugnadsånd

– Så vidt jeg minnes ble maskinene kjøpt fra et konkursbo. Jeg husker båten som kom inn og leverte maskinene. Den het Sulitjelma. Alle mann møtte opp midt på natta og jobbet med å losse den. Jeg husker at det sto Christiania på en av maskinene, selv om det hadde hett Oslo en tid allerede, forteller hun.

Henny ser for seg fabrikkrommet den gangen det var liv og røre her. Vi studerer fæsemaskinen som nå står rusten og uaktiv.

– Når produktet var ferdig, ble det lagt på boks og hermetisert. Ingvald Hveding fæset boksene. Det vil si at lokkene ble festet på boksene slik at de var hermetisk tette, sier hun.

Etter hvert som råstoffet kom inn i fabrikk måtte det brukes ganske raskt.

– Den gangen hadde vi verken adgang til kjøle- eller fryselager. Det kunne derfor bli lange dager når et stort parti med råvarer skulle behandles, forteller Henny.

Også kjøttmat

Den første tiden fabrikk var i drift var det ikke kun fiskeforedling som foregikk. Også kjøttmat ble lagd. Både kjøttkaker og blodpudding ble produsert. Råstoffet, enten det var kjøtt eller fisk, ble levert fra nærliggende områder. Slakt fra småbrukene i fjorden, og ulike fiskeslag fra fiskerne omkring. Folk fikk inntekt.

Henny minnes videre: – Det hendte til og med at et og annet storfe ble leid inn i for-

Henny ved eltemaskinen i fabrikk.

Foto: Jan Helge Breivik

stectasjonen på fabrikkene. Da stilnet praten ei stund, inntil skuddet falt. Det var i alle fall fersk vare som ble levert til produksjonen.

Minnene går også tilbake til ei myndig dame fra Lofoten som ledet produksjonen en stund: – En av arbeiderne hadde rigget seg til og ville sitte med produksjonsbordet. Da kom det kontant og kvast: "Ingen sitter i en fabrikk!" Her skulle det sannelig være orden og god arbeidsmoral selv om fabrikkene var forholdsvis liten og forholdene små.

Etter en tid overtok Karen Hveding, Ingvalds søster, ledelsen for den daglige produksjonen.

– Det ble et annet opplegg da Karen tok over. Det var stor trivsel. Jeg har mange gode minner fra jobben på fabrikkene, sier hun.

Automatisering

Etter noen års drift fikk vi steikemaskinen som blant annet snudde lakene automatisk.

– Jeg jobbet med steikemaskinen. Det var ingen fast arbeidstid. Det varierte etter når vi fikk råvarer tilgjengelig. En gang jobbet vi 11 timer i strekk for å få unna et stort parti med sei. En annen gang, jeg tror det var i 1953, hadde Ingvald kjøpt 1500 kilo laks. Vi kokte og hermetiserte. Noe ble i tillegg rokt. Og så lagde vi kaviar. Vi fikk det unna, slår hun fast.

Men det var også tilfeller der råvarer måtte dumpes på grunn av problemer med strømtilførselen.

Møte i aksjeselskapet

Henny husker en kveld det hadde vært møte i aksjeselskapet, et av de første årene

Arbeidet på fabrikkromta er i gang, 1928-29.

Utlån: Henny Myrland

det var fabrikkdrift. Mannfolka var samlet inne til møte. Henny og noen venninner oppholdt seg utenfor fabrikkene:

– Etter en stund kom Ingvald ut. Han gikk rett i båten og rodde avgårde. Det var en høstkveld og mørket lå over fjorden. Da de andre kom ut spurte vi hvordan møtet hadde vært. De sa det gikk godt, og at regnskapsresultatet ble 0,00. Det gikk i balanse og alle var fornøyd med det. Men vi lurte fælt på hvorfor Ingvald hadde rodd ut i mørket. Da han kom inn igjen fikk vi forklaringen: Han ville så gjerne se hvordan fabrikkene tok seg ut fra fjorden når elektrisiteten var på, sier Henny.

Etterpå samlet de seg på kai i trivelig lag. Slik var det ofte. I blant hadde noen med seg grammofon og det ble sang og dans.

Kvalitetsprodukter

Henny sluttet i ordinær produksjon på slutten av 1930-tallet. Men hun forteller at hun i perioder og senere sesonger var ansatt hos Ingvald Hveding. Det ble opp gjennom årene produsert seilaks, kaviar og postei. Arbeid på fabrikkene ga en kjærkommen ekstrainntekt for folk i bygda.

Henny mener bestemt at produktene var av beste kvalitet. Og det måtte de ha vært. Ingvald Hvedings seilaks smakte godt og var meget etterspurt.

Rundt 1970 fikk Henny Olsen fast arbeid på telegrafstasjonen i Skjellesvik. Noe deltidarbeid på fabrikkene var derfor ikke lengre aktuelt.

I dag kan 92-årige Henny se tilbake på over 30-års selvopplevd lokal industrihistorie.